

Takács Béla: Comenius sárospataki nyomdája.

A sárospataki nyomda története. I. (1650—1671). Sárospatak, 1958. Rákóczi Múzeum. 112 l. (Múzeumi füzetek, 14—16.).

Nyomdászattörténeti irodalmunk nélküli a legtöbb régi magyar nyomda monografikus feldolgozását. Alig néhány nyomda történetét írták meg és e hiányt különösen érezzük a XVII. századi nyomdáknál, mert e korra vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre olyan mű, mint Gulyás Pálé, a XVI. század nyomdájáról. Ezért örömmel kell üdvözlünk a sárospataki nyomda történetének induló feldolgozását. E nyomda I. Rákóczi György fejedelemnek, illetve Lorántffy Zsuzsánna fejedelem asszonynak és kisebbik fiának, Rákóczi Zsigmond hercegnek köszönheti létét. A fejedelem a sárospataki kollégium mellé szándékozott nyomdát állítani, de tervét csak halála után valósították meg. Ebben jelentős része volt Comenius Sárospatakra jövetelének. Comenius, akit az özvegy fejedelemasszony, Rákóczi Zsigmond és a hazai puritánusok egyik vezéralakja, Tolnai Dali János hívott Sárospatakra, jövetelének feltételei között, nyomda létesítését is kikötötte. A nyomda vezetésére ő választotta ki Renius Györgyöt, aki a nyomdát felszerelte és üzembe állította. Hárminc nyomtatványát ismerjük, közöttük Comenius, Medgyesi Pál, Tolnai Dali János műveit. Már Renius betegsége idején, 1656 végén Sárospatakon dolgozott Rózsnyai János, aki Renius halála után 1657-ben átvette és 1671-ig vezette a nyomdát. A kezdetben fejedelmi nyomdát, 1660-ban Lorántffy Zsuzsánna a kollégiumnak adományozta. Ez volt a nyomda vesztesége, mert 1671-ben, mikor a kollégiumot II. Rákóczi Györgyné, Báthory Zsófia fejedelemasszony száműzte, Rózsnyai a nyomdát Debrecenbe vitte, ahol a Rákóczi szabadságharc idején a császári katonaság elpusztította. Rózsnyai idejéből a nyomdának közel kilencven termékét ismerjük. Medgyesi Pál; Pósházi Tamás, Kemény János, Buzinkai Mihály, Csuzi Cseh Jákab, Komáromi Csapkés György, Pápai Páriz Imre. Kézdi Vásárhelyi Matkó István, Pathai István nevét olvassuk, egyebek között a szerzők névsorában. A nyomdára és a nyomtatványokra vonatkozó történelmi adatokat Takács jól sorolja fel, — csupán azt kell ezzel kapcsolatban megjegyeznünk, hogy Pápai Páriz Imre „Keskeny út”-jához nem Debreceni Kalocsa János, hanem Balassi Bálint és Nyéki Vörös Mátyás fordításában csatlakoznak „Szent Dávidnak Hét Poenitentia-tartó zsoldári”. — Takács külön, érdekes fejezetben foglalkozik a nyomda berendezésével és felszerelésével, hasznosítva a nyomda ránk maradt leltáraiban levő értékes anyagot.

Jenei Ferenc

Bél Mátyás Esztergom vármegyéről írt, kiadatlan művének szemelvényes magyar fordítása. Fordította Prokopp Gyula, bevezette és jegyzetekkel ellátta Zolnai László. Tatabánya, 1957. Komárom megyei Tanács. 79 l. 2 t.

A kis könyvet kettős cél szolgálatára rendezték sajtó alá kiadói: egyrészt az Esztergommal és környékével foglalkozó kutatóknak kívántak nehezen megközelíthető forrásokat kézhez szolgáltatni, másrészt a vidék lakosságának történeti ismereteit kívánták bővíteni. A kiadvány első felében Bél Mátyás *Notitiájának* Esztergom megyét leíró, kiadatlan kéziratából kap egy részletet magyar fordításban az olvasó. Bél szövegét — vele egyforma terjedelemben — jegyzetek követik. Ezek részben a Bélnél szöbakerült tárgyakkal kapcsolatos újabb irodalmat adják meg, részben Heliser (Helischer) József kéziratban maradt munkájának egyes vonatkozó passzusait tartalmazzák magyar fordításban (Statistico-historico-topographica descriptio comitatus Strigoniensis, 1827.). A jegyzetek célja újabb adatok közzlése, nem a *Notitia* szövegének magyarázata. Anyagot publikálnak a kiadók a függelékben is: az 1720-i és az 1828-i országos összeírás Esztergomot és Esztergom megyét illető főbb statisztikai adatait, majd egy alapos esztergomi bibliográfia következik.

A kiadvány igen sok adatot tár fel Esztergom és környéke történetének kutatói számára. Szövegmagyarázó, tárgyi jegyzeteinek hézagossága miatt azonban kevésbé felel meg népszerűsítő céljának; a Bél Mátyás munkásságának kutatói nem s k hasznát látják, mert nem a nagy tudós műve, hanem az abban foglalt ismeretanyag érdekelt a kiadókat.

Tarnai Andor

Fenyő István: Reformkori irodalmunk az egykorú orosz sajtó tükrében. Bp. 1959. Akadémiai K. 103 l. 4 t. (Irodalomtörténeti Füzetek 28.).

Fenyő István két évvel ezelőtti, hosszabb tanulmányútjának egyik eredményeként született meg ez a dolgozat.

Az ismeretlen anyagot, amelyet közel három évtized (1835—1860) terméséből tesz közzé, történészek és irodalomtörténészek egyaránt haszonnal forgathatják.

A közölt anyagot olvasván, megdöbben az a tájékozottság — igaz, átvételeken keresztül —, ahogyan a korabeli Oroszországban a magyar reformkori irodalomról írtak. Úgy érezzük, többet tudtak a korabeli magyar irodalomról, mint feltételezni mertük. (Még a hivatalos, több vonatkozásban ferditő